

mellan enskilda personer och grupperingar? Hur som helst handlar de empiriska kapitlen till stor del om konflikter och relationer och vi kommer relativt nära enskilda aktörer, som inte sällan plågades av vantrivsel, missnöje, ensamhet och personliga tragedier.

Bokens karaktär av närstudium gör det ibland svårt att hålla kvar siktet på frågan om hur den katolska manligheten konstruerades. Undersökningens resultat diskuteras emellertid mer explicit i det avslutande kapitlet och det visar att manlighetsidealen skiljer sig en hel del beroende på orden, trosinriktning och historisk kontext. Inte minst när man ser till motbilder framträder sådana skillnader: När det gäller barnabiterna utgjordes motbilden av en vek man som lät sig styras av kvinnor, medan motbilden hos jesuiterna utgjordes av religiös ligkiltighet, brist på lydriad och vilja till underordning och hos dominikanerna därutöver sentimentalitet. På samma sätt kunde idealen skilja sig markant mellan de olika grupperna: Inom Nordpolsmissionen fanns en traditionell maskulin retorik med fokus på farofyllda uppdrag och hjältemod medan offervilja, lydriad och askes var ledord som sammanknippades med manlighet hos andra katolska missionärsgrupper. Bilden förblir relativt komplex, vilket inte menas som negativ kritik mot framställningen, snarare tvärtom. Teoretiskt är det tesen om motbilder som fungerar bäst för att mejsla ut både rådande manlighetsideal och vad som ansågs omanligt, såväl inom de olika ordnarna som mellan det katolska och lutherska. Vad som gärna hade kunnat utvecklas teoretiskt är kulturmötesperspektivet, inte minst eftersom det visar sig problematiskt att renodla kategorier för trosinriktningar, nationalitet, mentalitet, etcetera. Dessa kategorier är ju dessutom ofta överlappande. Vad som framstår som klart är dock att de studerade manlighetsidealerna skilde sig från det protestantiska, nordiska eller liberalt borgerliga. Sammanfattningsvis bjuder boken *Katolsk manlighet* på fascinerande läsning och den utgör också ett nytt bidrag till den nordiska maskulinitetsforskningen.

Göteborgs universitet

PIA LUNDQVIST

Barbro Lindqvist, *En drottningis bikt och andra berättelser om katolskt liv i 1800-talets Sverige*, Katolsk historisk förening i Sverige. Skriftserie N:0 11 (Ängelholm: Fredestad Förlag 2014). 284 s.

Barbro Lindqvist var initiativtagare till bildandet av Katolsk historisk förening och var yrkesverksam som jurist. Boken är en postumt utgiven samling av hennes texter om 1800-talets katolska Sverige och riktas till en

bred läsarkrets. Av Lindqvists 16 texter är de flesta tidigare utgivna, främst av den katolska tidskriften *Signum*, medan ett par är tidigare opublicerade manus. Artiklarna har inte redigerats inför utgivningen i bokform och texterna är därför bitvis överlappande och repetitiva. I bokens slut återfinns en kortare lista av den mest relevanta referenslitteraturen samt en sammanfattning av varje enskilt kapitels litteratur och källmaterial, med skiftande tydlighet.

Boken tar sin början vid Gustav III:s utfärdande av Toleransediktet 1781. Lindqvist ger en målande beskrivning av en kungamakt som med upplysningsideal och framtidstro inte bara välkomnade katolsk trosutövning utan även lyckades engagera Rom, som ivrigt sände en mission till det exotiskt avlägsna Sverige. När den katolska prinsessan Josefina av Leuchtenberg kom till Stockholm 1823 för att gifta sig med kronprins Oscar (I) såg hon inga spår av den katolska framtidsanda som funnits i Sverige knappt ett halvt sekel tidigare. I brev till familj och vänner beskriver hon en ständigt krympande församling, främst bestående av fattiga hantverkare från utlandet, och ett prästerskap vars orubbliga tolkningar skrämde bort fler medlemmar för varje år.

Lindqvist skildrar hur Roms intresse för den svenska missionen under 1800-talet bleknade när nya och mer exotiska projekt favoriserades, som Nordpolskommissionen, som inrättades under 1850-talet för att verka i området norr om polcirkeln. Förgäves vädjade prästerskapet till Rom att prioritera rikets två enda församlingar – Stockholm och Christiania – och inte Lappland och Grönland. Missionen i Sverige bestod under stora delar av seklet i stället av en handfull präster och systrar som plikttroget men många gånger uppgivet försökte underlätta en katolsk vardag i Sverige och sörja för sina fattiga ur de magra och sporadiska utbetalningarna från Rom.

I drottning Josefina, som levde till 1876 och förblev katolik hela sitt liv, hade dock det katolska Sverige en eldsjäl. Lindqvist berättar hur drottningen diskret engagerade sig där hon, till skillnad från de flesta, kunde göra skillnad: i det ibland så bristande katolska ledarskapet i Sverige. Som änkedrottning skrev hon ett tjugotal brev till påve Pius IX om missionens behov. Hennes tilltal var dotterligt och underdånigt. Hans svar var oftast standardiserat och hennes vädjanden för församlingen sällan bönhörda. Utanför församlingen sågs hennes religionstillhörighet med skepsis. Sönerna Karl XV och Oscar II betraktade med mistrogen blick sin mors religion, bland deras undersåtar florerade fördomar om den hedniska katolicismen, och pressen refererade hånfullt till Pius IX som ”den sista påven”. Men gripande skildrar Lindqvist även hur den katolska församlingen drog till sig andra blickar; de som inte fann sin plats i den lutherska kyrkan men som, längst bak i det katolska kyrkorummet, fann den Gud de inte lyckats nå förut. Katoliker fick i och

med Toleransediktet utöva sin tro i Sverige, men för svenskar födda i den lutherska tron var konvertering förbjuden. Lindqvist skildrar ett antal män och kvinnor som kring 1800-talets mitt – fullt medvetna om de sannolika konsekvenserna – valde att konvertera till katolicismen. Resultatet blev landsförvisning följt av år av fattigdom ute i Europa innan de som ännu var i livet tilläts återvända hem.

Men *En drottningens bikt* är långt ifrån en samling berättelser om katoliker i hopplös motvind. Närmare sekelskiftet 1900 var det katolska Sverige stabilare med växande församlingar i flera svenska städer. De verksamma prästerna blev fler, om än fortfarande arbetandes utifrån en stram budget. Konvertiter utvisades inte längre och Lindqvist visar enskilda fall som pekar åt en ökad acceptans.

Genom enskilda personöden arbetar sig Lindqvist igenom katolikernas och katolicismens plats i Sverige från den sena 1700- till det tidiga 1900-talet. Boken saknar dock en genomgående bakgrundsteckning av samhällets utvecklingslinjer under perioden, vilken i större utsträckning hade kunnat kontextualisera och stå som fond för berättelser om individer. För genom personöden skildrar Lindqvist inte bara livet som katolik i 1800-talets Sverige, utan ger också en skymt av den katolska kyrkans relation till Sverige och de lutheranska svenskarnas syn på katolicismen, som med fördel hade kunnat utvecklas och vävas in i ett större sammanhang. I berättelsen rymms kungliga och utfattiga, adel och akademiker. Katoliker som lämnar kyrkan och lutheraner som ansluter, svenska katoliker i Europa och europeiska katoliker i Sverige. Den innerlighet med vilken Lindqvist skildrar denna brokiga skara individer smittar läsaren och är bokens främsta styrka. Mest gripande är att följa de mer långvariga prästernas liv, där pliktrogenhet och självuppföring löper som röda trådar både i berättelserna om de som i bitterhet och klagan uthärdade Sverige, och de som i den svenska missionen fann sin glädje och sitt kall. Till den senare kategorin hör Bernhard Stolberg, som lämnade sin adliga titel och sitt arv i Tyskland för att med ett hopfällbart altare i väskan resa kors och tvärs på de svenska järnvägarna för att nå sin expanderande flock. Lindqvists texter är som Bernhard Stolbergs mission: engagerade och engagerande.